

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

У даній статті розкрито поняття і сутність самопрезентації, розглянуто її види, компоненти та основні форми, представлено їх коротку характеристику. Визначено специфіку самопрезентації вчителя технологій.

Ключові слова: самопрезентація, вчитель технологій, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Необхідність розгляду зазначеної теми полягає в тому, що проблема самопрезентації здебільшого стосується вивчення різних стратегій і психотехніки цього явища, натомість відомостей про характер зв'язку особистісно-професійних характеристик і ефективності самопрезентації в педагогічній діяльності в сучасних дослідженнях замало. Як наслідок, потенційно для переважної більшості майбутніх вчителів технологій характерним стає недостатній рівень знань зі структурно-функціональної організації самопрезентації в контексті професійної підготовки, що знижує їх професійну ділову активність, не дозволяє максимально реалізувати свій потенціал й ініціативу щодо створення ефективних умов навчання.

Здебільшого проблема самопрезентації привертає увагу зарубіжних дослідників іміджу (Е. Гоффман, С. Джуард, Д. Майєрс, І. Джонс, Т. Піттман, Р. Чалдіні), а також педагогів пострадянських країн (Т. Астафурова, О. Белінська, О. Булатова, О. Гойхман, В. Загвязінський, О. Ерліх, А. Коджаспіров, Г. Коджаспірова, Л. Мардахасв, А. Мудрик, А. Панфілова, В. Сиратов, Р. Буамейстер, А. Стейнхільбер, А. Бороздіна, Ю. Жуков).

Метою даної статті є актуалізація проблеми самопрезентації майбутнього вчителя технологій; теоретичне обґрунтування сутності та значення самопрезентації вчителя технологій.

Аналіз досліджень і публікацій. На думку Е. Гоффмана, самопрезентація – це засіб організації власної поведінки людиною, яка не усвідомлює цей процес і пасивна у виборі засобів [2, с. 46]. Б. Шленкер, М. Вейголд, М. Лірі, Р. Ковальські вважають, що самопрезентація – це засіб підтвердження образу-Я і підтримка самооцінки [2, с. 48]. Р. Баумейстер, А. Стейнхільбер зауважують, що самопрезентація – це засіб саморозкриття в міжособистісному спілкуванні через демонстрацію своїх думок, характеру тощо [2, с. 49]. За Г. Глейтманом, – це поведінка, що спонукається мотивацією суб'єкта в результаті фокусування його уваги на собі [2, с. 52]. В. Шепель визначає самопрезентацію як уміння подати себе, привертаючи до себе увагу, актуалізуючи інтерес людей до якихось своїх якостей; відзначає, що в самопрезентації не достатньо спиратися на власні обдарування і знання; наголошує на спеціальній підготовці, а саме уміння орієнтуватися в основних складових цього процесу. Автор наводить базову модель технології побудови іміджу, яка складається з таких позицій самопрезентації: "Я-концепція" (морально-психологічна підготовка); фейсбїлдінг (створення особистості з урахуванням усіх супутніх чинників); кінесика (тілесне інформування); дизайн одягу (підбір і носіння одягу, використання аксесуарів); володіння словом (риторична оснащеність); флюїдне випромінювання (створення особистісного "біоенергетичного поля"); комунікативна механіка (майстерність спілкування) [8, с. 39]. Р. Хмелюк розглядає питання самопрезентації вчителя як феномен особистісної поведінки, що виникає в умовах суб'єкт-суб'єктних відносин. Формування позитивної самопрезентації вчителя, на думку автора, пов'язано з дотриманням деяких принципів особистісно-орієнтовної технології безперервної післядипломної освіти [6, с. 49-55].

Таким чином, на основі аналізу різних наукових поглядів ми створили робоче визначення самопрезентації вчителя технологій – це ефектне представлення особистісно-професійних якостей, досвіду, досягнень, спрямоване на формування позитивного враження, інтересів, особистісних ідеалів, цінностей, переконань й інших складових технологічної культури в оточуючих.

Самопрезентація вчителя технологій має зовнішню і внутрішню складову, які пов'язані між собою. Зміст зовнішньої складової включає в себе самопрезентаційні прояви діяльності особистості вчителя, які безпосередньо сприймаються оточуючими: учнями, їх батьками, колегами. Наприклад, зовнішній вигляд вчителя, його поведінка, манери, техніка спілкування. Відомо, що сприймання інформації учнями від учителя на 60% залежить від того, як він виглядає, на 30% – від того, як звучить його голос (тембр) і лише на 7% – від того, що він говорить.

Для майбутнього вчителя технологій необхідне раціональне опанування структурними компонентами зовнішньої складової самопрезентації, серед яких: комунікативні вміння, діловий етикет. Цілісно ці складові компоненти відображають візуальний образ, мімічну сторону, тактильну комунікацію, погляд, просторову організацію спілкування, систему жестів, мовлення, комунікативну механіку, флюїдне випромінювання, вербальний ефект тощо.

Специфіка ефективної самопрезентації вчителя технологій визначається оптимальністю реалізації вищенаведених структурних складових. Так, мімічна сторона – надзвичайно важлива, оскільки дає можливість вчителю виразити свій емоційний стан і ставлення до окремого учня, його відповіді, вчинку: відобразити інтерес, розуміння або байдужість. Використання дотику (тактильна комунікація) сприяє встановленню контакту з учнями, вираженню свого ставлення. Особливе місце в системі самопрезентації

займає погляд, який залежить від дистанції спілкування (погляд здалеку, згори вниз дає можливість вчителю побачити одразу всіх учнів, але не дозволяє вдивлятися в кожного з них). Уважний, доброзичливий погляд під час вислуховування відповіді дозволяє підтримувати зворотний зв'язок. Дистанцію спілкування доцільно обирати, використовуючи просторову близькість (для довірливих стосунків) і просторову віддаленість (для ділових стосунків). Змінюючи дистанцію, учитель досягає різноманітності й рівності у спілкування з кожним учнем. Система жестів виступає для учнів одним із індикаторів ставлення до них. Характер жестів створює певне налаштування у класі, забезпечує увагу учнів, що є важливою умовою ефективної педагогічної взаємодії. Компонуючи жести з іншими невербальними засобами, вчитель може вміло контролювати діяльність учнів (оцінювальні, регулюючі, дисциплінуючі жести). Інтонація виступає ритміко-мелодійною стороною мовлення в самопрезентації. Основними її елементами є: мелодія мовлення, його ритм, інтенсивність, тембр, фразові і логічні наголоси. Мовлення вчителя технологій повинно бути емоційно насиченим, але без крайнощів (відповідність ситуації спілкування, нормам етики тощо). [5, с. 51-57]

Внутрішня складова самопрезентації вчителя стосується його особистісних якостей, переконань, цінностей, досвіду й інших складових його технологічної та психологічної культури. Наприклад, цінність праці і людини, яка працює, працелюбність, що вчитель технологій презентує особистим прикладом. Ще одним прикладом є ідея Некрасової Н.А., у якій самопрезентація розглядається як триєдина сукупність установок, спрямованих на самого себе: 1) образ-Я; 2) самооцінка; 3) потенційна поведінкова реакція. Перша установка спрямована на переконання індивіда, яке може бути обґрунтованим або необґрунтованим, тобто утворюється пізнавальний рівень самопрезентації. Друга установка передбачає емоційне ставлення до цього переконання, яке утворює емоційно-оцінний рівень самопрезентації. І третя установка – передбачає відповідну реакцію, яка виражається у вчинках і утворює поведінковий рівень самопрезентації, що за своєю суттю і є актом цього явища [3, с. 11]. Також доцільно розглядати самопрезентацію вчителя технологій в опосередкованій і безпосередній формі. Звичайно, важливою є безпосередня форма самопрезентації вчителя, оскільки це стосується навчальної взаємодії вчителя і учнів. Ключовою у даному питанні є педагогічна майстерність вчителя. Але не менш важливою є опосередкована форма самопрезентації, оскільки вона більш варіативна і має широкі можливості.

Висновки. На основі проаналізованої літератури щодо підходів до вивчення самопрезентації вчителя ми виявили основні стратегічні напрямки щодо розвитку вмінь самопрезентації вчителя технологій відповідно специфіці його навчально-професійної діяльності: стендова доповідь (усна доповідь, яка супроводжується наочними матеріалами); фотопрезентація (фотоальбом, створений за підсумками заходів, проектів, виставок тощо); паперовий варіант портфоліо (основні моменти і твердження про вчителя і його професійну діяльність); комп'ютерна презентація (презентація, за допомогою Microsoft Power Point); відеопрезентація (представлення вчителя у відеороликах, презентація професійної діяльності); найпопулярніша форма – електронний варіант портфоліо. Остання представляє собою базований для веб-сервера ресурс, сайт учителя, який може містити всі професійні надбання, що можуть застосовуватись навіть при атестації педагога чи у конкурсних випробуваннях. Окремою складовою слід виділити виставкову діяльність вчителя технологій.

Уточнення самопрезентації як компоненту професійної підготовки вчителя, конкретизація центральних складових самопрезентації та їх дослідження, реалізація вказаних напрямків є наступними кроками у розробці теми самопрезентації вчителя технологій.

Використані джерела

1. Горovenko O. Самопрезентація як засіб підвищення професіоналізму вчителя [Текст] / O. Горovenko // Гуманітарний вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2011. – Вип. 21. – С. 34
2. Михайлова Е.В. Обучение самопрезентации: [учеб. пособ.] / Е.В. Михайлова. – М. : ГУ ВШЭ, 2006. – 167 с. – С. 46-52
3. Некрасова Н.А. Самопрезентация: сущность и основные характеристики [Текст] / Н.А. Некрасова, У.С. Некрасова // Успехи современного естествознания. – 2007. – №11. – с. 11
4. Пелих А. Имидж деловой личности [Текст] / А. Пелих, Т. Кизилова, А. Пронченко. – М. : 1997. – С. 3.
5. Педагогічна майстерність: підручник [Текст] / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і перероб. – К.: Вища шк., 2004. – с. 51-57
6. Хмельюк Р.И. Самопрезентация как психолого-педагогическая проблема / Р.И. Хмельюк, Е.А. Кузнецова // Педагогіка вищої школи. – Вип. 1. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2003. – С. 49-55.
7. Шепель В.М. Имиджеология. Как нравиться людям / В.М. Шепель. – М.: Народное образование, 2002. – 39 с.

Hurneeva N., Vydra O.

SELF-PRESENTATION AS PART OF FUTURE HANDICRAFT TEACHER

Subject matter and idea of self-presentation alongside with its types, components, forms, with the brief description of each are discussed in the article. Peculiarities of handicraft teacher's self-presentation are specified.

Key words: self-presentation, handicraft teacher, vocational training.

Стаття надійшла до редакції 05.03.14